

Р.М. Жирак

Заклад вищої освіти «Університет Короля Данила», Україна

ЕКОЛОГІЧНИЙ ПІДХІД ДО ПРОСТОРОВОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ НАСЕЛЕНИХ ПУНКТІВ РЕКРЕАЦІЙНОГО ПРОФІЛЮ КАРПАТ

Екологічний підхід до просторової організації населених пунктів рекреаційного профілю Українських Карпат є особливо актуальним в умовах посилення урбанізації, враховуючи унікальність їх розташування, цінність та різноманітність природних екосистем, культурну спадщину, значний архітектурний, просторово-містобудівний та рекреаційний потенціал. Екологічні принципи планування забезпечують комфорт для мешканців і відвідувачів та дозволяють зберегти природні екосистеми регіону.

Ключові слова: *екологічний підхід, просторова організація, простір, населені пункти, рекреація, сталий розвиток, Карпати*

Постановка проблеми

Населені пункти Українських Карпат відіграють важливу роль у збереженні природних і культурних ресурсів регіону, проте, через зростаючу популярність Карпат як туристичного напрямку, вони все частіше стикаються з низкою викликів, пов'язаних із деградацією навколишнього середовища, надмірним антропогенним навантаженням, фрагментацією екосистем та браком ефективної інфраструктури.

До основних просторово-містобудівних проблем, які потребують детального наукового аналізу та ефективного вирішення в контексті екологічного підходу та сталого розвитку, належать:

- Інтенсивне антропогенне навантаження – збільшення туристичного потоку до населених пунктів рекреаційного профілю Карпат створює надмірний тиск на природні ресурси (грунти, повітря, водні та лісові масиви) і призводить до їх забруднення, виснаження чи повного руйнування і знищення біорізноманіття.

- Недосконалість чи відсутність просторового планування – переважна більшість населених пунктів Карпатського регіону мають невпорядковану структуру, що ускладнює ефективне управління територіями, а відсутність чіткої просторової організації унеможливорює інтеграцію природних і рекреаційних територій у єдину урбоекосистемну систему.

- Недостатній екологічний контроль та моніторинг в межах територіальних громад – відсутність або недостатня кількість ресурсів та можливостей для ефективного екологічного контролю та моніторингу сприяє виникненню проблем зі сміттям, забрудненням водних ресурсів, зниженням якості повітря, вирубок лісів.

- Необхідність збереження соціокультурної ідентичності ландшафту та традицій – населені пункти рекреаційного профілю Карпат є, насамперед, унікальними соціокультурними осередками з унікальною архітектурою, традиційним способом життя та локальними ремеслами. Сучасні підходи до просторової організації повинні враховувати збереження культурної ідентичності місцевих громад, інтегруючи елементи традиційної забудови у нові архітектурні проекти, оскільки непередбачене зростання туристично-рекреаційної інфраструктури може призвести до втрати історичної спадщини, зниження автентичності місцевого середовища, а також спровокувати негативне ставлення місцевих громад до туристів.

Аналіз останніх досліджень та публікацій

Одним із ключових механізмів, який визначає ефективний розвиток територій населених пунктів можна вважати просторове планування. Це комплексний процес, який охоплює аналіз, організацію та управління використанням природних ресурсів для забезпечення балансу між економічними, соціальними та екологічними потребами.

Просторове планування – сукупність дій органів місцевого самоврядування та виконавчої влади щодо визначення територій для розселення, місць застосування праці, відпочинку та оздоровлення, інженерно-транспортної інфраструктури, інших об'єктів шляхом розроблення, затвердження документації з просторового планування та дотримання її рішень [1].

Щодо містобудівного простору, то М.М. Габрель подає таке його визначення – це багатовекторний простір людських, природних, функціональних і часових характеристик, в яких

реалізується життєвий цикл містобудівних систем [2]. Також він обґрунтовує поняття просторова організація – це структурно-параметричне і просторово-часове впорядкування та узгодження елементів і зав'язків простору, яке забезпечує ефективність використання його потенціалу та розвиток містобудівних систем [2].

Проте, на сьогодні серед науковців ведуться активні дискусії, щодо однозначності трактування поняття «просторове планування». Зокрема, Курчин О.Г. вказує, що у спеціальній літературі поряд з поняттям «просторове планування» використовують також дефініції «територіальне планування», «планування територій», «просторово-територіальне планування», «регіональне планування», що призводить до термінологічної невпорядкованості та підміни понять [3]. Він стверджує, що окремі фахівці у сфері просторового планування вважають просторове і територіальне планування тотожними поняттями, тоді як інші вважають, що просторове планування більше тяжіє до стратегічного планування [3].

Третяк А.М. у своїй монографії вказує на те, що існує складність відмінності понять «просторове планування» і «територіальне планування» [4]. У країнах-членах ЄС прийнято вважати, що простір і територія пов'язані, але не ідентичні поняття: простір має більш загальний, абстрактний сенс, в той час як територія є його «підпоняттям». У країнах Європи частіше застосовується термін «просторове планування», в Україні з тим самим значенням більш поширений термін «територіальне планування» – сукупність дій, пов'язаних з підготовкою рішень по розміщенню населення, різних видів діяльності і об'єктів на територіях різного масштабу – від поселень і їх частин до груп країн або регіонів [4].

Саме тому, Третяк А.М. обґрунтовує поняття «територіально-просторове планування» – це система специфічної соціально-економічної конструкції, яка характеризує встановлення і застосування в певних інституційних контекстах та в межах відповідних територій, часі і просторі певних методів використання земель і інших природних ресурсів, а також громадського порядку і співробітництва, спрямованих на планування та управління колективними діями із розвитку землекористування і території [4].

Варто відзначити, що саме екологічні аспекти просторового планування в контексті сталого розвитку в останні десятиліття набувають особливого значення, оскільки вони сприяють збереженню природи, покращенню якості життя населення та зменшенню негативного впливу людської діяльності на довкілля.

Загалом, теоретичні основи сталого розвитку на глобальному рівні представлено у працях В.

Вернадського, Е. Леруа, П. Тейяра де Шардена, Г. Брундланда, А. Вебера та інших [5, 6, 7].

Еколого-біологічні аспекти сталого розвитку Карпатського регіону представлені у наукових працях українських вчених: О. Адаменка, Ф. Гамора, М. Голубця [8], В. Кучерявого [9] М. Долішнього, М. Козловського, В. Комендара, О. Марискевич, В. Парпана, С. Петрука [10], С. Стойка та інших [11, 12].

Ландшафтно-містобудівну складову сталого розвитку, його архітектурні та планувальні проблеми вивчали Габрель М. [2], Дьомін М., Криворучко Ю., Панченко Т., Петришин Г., Посацький Б., Шульга Г. [11, 12].

Впливу нематеріальних чинників на просторову організацію та розвиток населених пунктів присвячені праці Косьмія М.М. [13], Габреля М.М. [2], Дьоміна М.М., Ключніченка Є.Є. [11, 12].

Мета статті

Мета публікації – обґрунтування екологічного підходу до просторової організації населених пунктів рекреаційного профілю Карпат в контексті сталого розвитку.

Виклад основного матеріалу дослідження

Відповідно до Закону України «Про порядок вирішення окремих питань адміністративно-територіального устрою України», який прийнято 28 липня 2023 р. і набув чинності з 26 січня 2024 р. населеним пунктом є компактно заселене місце проживання людей, що утворилося внаслідок історичних традицій, господарської та іншої діяльності, має сталий склад населення, власну назву та відокремлену територію із встановленими у передбаченому законом порядку межами [14]. Основними категоріями населених пунктів в Україні за містобудівними та соціально-економічними характеристиками є міста, селища та села [14].

Особливості правового статусу населених пунктів, розташованих у гірській місцевості визначає Закон України: «Про статус гірських населених пунктів в Україні» [15]. Населені пункти набувають статусу гірських за умови розташування на висоті 400 метрів і вище над рівнем моря, відповідності двом критеріям та не менш як двом показникам третього критерію «суворі кліматичні умови» [15].

Розвиток планувальної організації територій населених пунктів в Україні є важливим компонентом Стратегії сталого розвитку [16], спрямованої на гармонійне поєднання економічного, соціального та екологічного аспектів. Ця стратегія передбачає реалізацію Цілей сталого розвитку, ухвалених Україною у 2015 році як частини міжнародної ініціативи ООН.

У контексті розвитку територій населених пунктів головними завданнями є створення комфортного, безпечного та екологічно сприятливого середовища для життя і діяльності населення, а також адаптація міст і сіл до сучасних екологічних викликів та зростаючих соціальних потреб [17].

Основним нормативно-правовим документом, що визначає напрями соціально-економічного розвитку Івано-Франківської області є «Стратегія розвитку Івано-Франківської області на 2021-2027 роки» [18]. Вона охоплює питання розвитку інфраструктури, екологічної безпеки, енергозбереження та сталого використання природних ресурсів.

Карпатська Конвенція (Конвенція про охорону і сталий розвиток Карпат) [19] є важливим міжнародним документом, спрямованим на збереження природного та культурного середовища Карпатського регіону, що охоплює частини території України, Польщі, Словаччини, Угорщини, Румунії, Сербії та Чехії. Вона була підписана в травні 2003 року в м. Києві, а набула чинності з 4 січня 2006 року. Її роль у просторовому розвитку містобудівних систем полягає у встановленні загальних принципів, що забезпечують сталий розвиток регіону, зокрема екологічну стійкість, збереження біорізноманіття та раціональне використання природних ресурсів [19].

Стаття 5 Карпатської конвенції передбачає, що політика просторового планування спрямована на охорону на сталий розвиток Карпат, враховує особливі екологічні та соціально-економічні умови в Карпатах та є вигідним для місцевого населення [19].

Конвенція акцентує увагу на охороні природних ландшафтів Карпат, уникаючи надмірної забудови та урбанізації, що може призвести до деградації екосистем. Це важливо для просторового розвитку, оскільки тамтешні міста й селища повинні враховувати збереження природного середовища при плануванні інфраструктури та житлових районів. У сфері містобудування Карпатська Конвенція стимулює застосування екологічних стандартів, зокрема енергоефективних технологій та раціонального використання водних ресурсів. Вона передбачає розвиток альтернативних видів енергії, таких як сонячна та вітрова, що особливо актуально для гірських населених пунктів, де природні умови дозволяють використовувати такі ресурси з максимальною ефективністю.

Іншим аспектом Конвенції є підтримка місцевих громад у розвитку туризму та рекреації, орієнтованих на збереження природи, що створює нові економічні можливості без шкоди для довкілля. Це сприяє збереженню традиційного укладу місцевого населення, зокрема в гірських районах, де розвиток туризму може бути основою для сталого розвитку.

Ще одним важливим аспектом є збереження культурної спадщини та підтримка традиційної архітектури, яка гармонійно вписується в природний ландшафт і є частиною культурної ідентичності регіону.

Таким чином, Карпатська Конвенція задає стандарти, що сприяють інтеграції екологічних аспектів у просторове планування та містобудування, що є основою для сталого розвитку міст і сіл у Карпатському регіоні. Це дозволяє збалансувати потреби економічного розвитку з вимогами охорони природи та кліматичними викликами.

Варто відзначити, що з кожним роком в Карпатах посилюється антропогенне навантаження на природні ресурси загалом і земельні ресурси зокрема. Саме вони відіграють ключову роль у просторовому плануванні, адже їх правильне використання є запорукою екологічної стійкості та економічного добробуту. Крім того, вони мають особливе значення для підтримання високого рівня біорізноманіття, збереження природних екосистем і водного балансу. Саме тому, просторове планування в регіоні повинно максимально враховувати важливість земельних ресурсів для охорони унікальних ландшафтів та запобігання ерозійним процесам, які характерні для гірських територій.

Сільськогосподарські землі у Карпатах, хоч і займають меншу частку, є важливими для місцевих громад, де основними видами діяльності залишаються дрібне фермерство та тваринництво. При просторовому плануванні важливо враховувати, що розширення урбанізованих територій за рахунок сільськогосподарських земель може призвести до втрати орних ґрунтів і порушення традиційних господарських практик. Залучення земельних ресурсів для розвитку екотуризму також потребує відповідного планування, адже непорядковане будівництво може порушити екологічний баланс та знищити природні багатства регіону.

У контексті сталого розвитку особливу увагу необхідно приділяти також збереженню земель лісового фонду, які в Карпатах виконують водозахисну, протиаводкову та протиерозійну функції. Лісові екосистеми є важливим джерелом ресурсів для місцевих громад, проте їх використання повинно бути раціональним і контрольованим, що передбачає планування зон рекреації та природоохоронних територій.

Крім того, земельні ресурси є критично важливими для збереження водних ресурсів, оскільки саме в Карпатах беруть початок багато річок, що мають важливе значення для всієї України. Відповідальне просторове планування повинно передбачати створення санітарно-захисних зон вздовж річок та озер, щоб уникнути забруднення води і зберегти її якість.

На Світовому Саміті зі сталого розвитку (Йоганнесбург, 2002 р.) було визнано необхідність впровадження стратегій, які включають цілі, прийняті на національному і, де можливо, на регіональному рівнях для захисту екосистем і досягнення комплексного управління землею, водою і живими ресурсами [19].

Розробка планів інтегрованого управління включає наступні стадії:

- визначення і оцінка території;
- залучення зацікавлених осіб;
- розробка плану інтегрованого управління;
- схвалення плану органами влади, які приймають рішення впровадження плану;
- моніторинг та оцінка результатів [19].

Варто відзначити, що плани і стратегії інтегрованого управління насамперед визначають те, в який спосіб повинні використовуватись земля та інші природні ресурси з урахуванням вимог захисту навколишнього середовища. До процедури їх обговорення повинна активно залучатися громадськість, територіальні громади та всі зацікавлені.

Сучасним підходом до управління територіями, що враховує принципи сталого розвитку та є важливим аспектом міжнародних екологічних програм, зокрема, Порядку денного на XXI століття є екологічне планування ландшафтів (ЛАНДЕП). Екологічне планування повинне враховувати природні особливості ландшафтів (річки, ліси, гори) та сприяти збереженню цих екосистем через аналіз екосистемних функцій та оцінку потенційного впливу людської діяльності [19]. Крім того, ЛАНДЕП повинно включати постійний моніторинг стану природних ресурсів і навколишнього середовища, що дозволяє адаптувати підходи в управлінні ландшафтами залежно від змін, спричинених як природними, так і антропогенними факторами [19].

Варто відзначити, що екологічні фактори та урбоєкологічні взаємодії суттєво впливають на просторовий розвиток як окремих населених пунктів так і територіальних громад чи цілих регіонів. В сучасних умовах визріла необхідність інтеграції екологічних аспектів у містобудівну документацію, з метою забезпечення сталого розвитку територій, покращення екологічної ситуації і забезпечення оптимальної життєстійкості населених пунктів.

Саме розуміння механізму урбоєкологічних взаємодій, найпростішим прикладом якої є взаємодія природної та антропогенної систем, на нашу думку, дозволить вирішити проблему просторового планування міських екосистем, раціонального природокористування, забезпечення екологічної безпеки і рівноваги.

Одним із головних урбоєкологічних завдань можна вважати вивчення взаємодії урбанізованого і природного середовища, які мають визначальне значення і впливають на якість життя населення в конкретних містобудівних умовах, тобто, формують складу систему – урбосоціоекосистему [8] – територіальну систему з усім комплексом урбоєкологічних факторів, які впливають на популяцію населення в умовах міського середовища.

В контексті населених пунктів рекреаційного профілю Карпатського регіону важливою складовою є гармонізація економічних та екологічних цілей, тобто поєднання екологічної безпеки та їх економічного розвитку – створення туристично-рекреаційних зон з акцентом на екотуризм або розвиток сільського господарства з мінімальним негативним впливом на природу. Варто наголосити, що «неконтрольований» туризм найчастіше може призвести до деградації природних ресурсів. Саме тому, при просторовому плануванні необхідно використовувати науково обґрунтовані моделі, які визначають оптимальну кількість туристів і спрямовані на збереження природних об'єктів, шляхом контролю за відвідуванням популярних зон, розвитку інфраструктури, наприклад, маркованих стежок, впровадження принципів «leave no trace» – «не залишай слідів» – філософії, яка зародилася на початку 90-х років в Америці.

Ще одним із важливих інструментів просторового планування в умовах населених пунктів рекреаційного профілю Карпат є зонування територій, яке допомагає визначити найкраще використання різних ділянок ландшафту. Зокрема, зонування передбачає поділ території на наступні зони:

- природоохоронні зони – виділяються з метою збереження типових, рідкісних чи унікальних природних екосистем;
- рекреаційні зони – місця для розвитку туризму та рекреації;
- сільськогосподарські зони – передбачають господарювання із дотриманням екологічних стандартів;
- житлово-господарські зони – враховують потреби місцевих громад.

При просторовому плануванні гірських територій Карпат дуже важливим є аналіз і врахування екологічних ризиків, таких як ерозія ґрунтів, зсуви, паводки та ризики, пов'язані з кліматичними змінами. Планування передбачає інженерні та природоохоронні заходи, що мінімізують ризики, пов'язані з природними стихійними явищами, які ще часто доповнюються негативним антропогенним впливом, наприклад, масштабні паводки, зумовлені інтенсивними зливами та масовою вирубкою лісів в Карпатах.

Саме такий просторово-функціональний підхід дозволяє найкраще зберегти природні ресурси, запобігти фрагментації екосистем та обмежити вплив людини на екологічно вразливі території.

Висновок та перспективи подальших досліджень

Просторове планування населених пунктів рекреаційного профілю Українських Карпат є надзвичайно важливим інструментом для збереження і розвитку гірських регіонів, враховуючи специфічні фізико-географічні та екологічні умови – висоту, рельєф, клімат. Використання просторових планів може привести до раціональнішого використання і організації земель, природних і культурних ресурсів, впровадження екосистемного підходу щодо збереження біорізноманіття, а також до створення ефективнішої системи планування гірських поселень.

Екологічний підхід до просторової організації населених пунктів в Карпатському регіоні є основою для розробки науково обґрунтованих рекомендацій щодо їх містобудівного розвитку, збереження екологічної і культурної унікальності та покращення якості життя місцевого населення.

Література

1. Посібник з питань просторового планування для уповноважених органів містобудування та архітектури об'єднаних територіальних громад. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://decentralization.ua/uploads/library/file/347/1.pdf>
2. Габрель М.М. Просторова організація містобудівних систем / М.М. Габрель. – К.: Видавничий дім А.С.С., 2004. – 400 с.
3. Курчин О.Г. Просторове планування, як основний напрям взаємодії органів місцевого самоврядування та суб'єктів містобудівної діяльності в умовах децентралізації. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://pjv.nuoua.od.ua/v1-5_2018/part_1/3.pdf
4. Третяк А.М. Територіально-просторове планування: базові засади теорії, методології, практики: монографія / А.М. Третяк, В.М. Третяк, Т.М. Прядка; Н.А. Третяк, [за заг. ред. А.М. Третяка]. – Біла Церква: «ТОВ «Білоцерківдрук», 2021. 142 с.
5. Боголюбов В.М. та ін. Стратегія сталого розвитку: Підручник / [В.М. Боголюбов, М.О. Клименко, Мельник Л.Г., О.О. Ракоїд]. За редакцією професора В.М. Боголюбова. – К.: ВЦ НУБІПУ, 2018. – 446 с.
6. Лелеченко А.П. Феномен поняття «сталий розвиток». [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=1649>
7. Жирак Р. М. Особливості просторової структури гірських поселень рекреаційного профілю Українських Карпат: урбоекотичний аспект / Р. М. Жирак // Містобудування та територіальне планування. – 2021. – Вип. 78. С. 224-235.
8. Голубець М.А. Концептуальні засади сталого розвитку гірського регіону / М.А. Голубець, П.С. Гнатів,

М.П. Козловський та ін. – Львів : Вид-во "Поллі", 2007. – 288 с.

9. Кучерявий В.П. Ландшафтне планування в умовах гірських населених місць Українських Карпат і Австрійських Альп. [Електронний ресурс]. – Режим доступу:

https://nv.nltu.edu.ua/Archive/2011/21_16/10_Kucz.pdf

10. Петрук С.Л. Малі міські поселення України: аналіз сучасного соціально-економічного стану та проблем розвитку. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://ukrgeojournal.org.ua/sites/default/files/UGJ-2011-4-50_1.pdf

11. Жирак Р.М. Феномен життєстійкості як складова розвитку урбоекосистем. Сучасні проблеми архітектури та містобудування: Наук. – техн. збірник / Відпов. Ред. В. В. Товбич. К., КНУБА, 2022. Вип. 64. – С. 179-194.

12. Жирак Р.М. Передумови дослідження феномену життєстійкості в просторовій організації малих міських поселень рекреаційного профілю Івано-Франківської області // *Věda a perspektivy* № 8(27) 2023. р.р. 380-393.

13. Космій М. М. Нематеріальні чинники в просторовій організації та розвитку міст / М. М. Космій // Сучасні проблеми архітектури та містобудування. – 2020. – Вип. 56. – С. 218-233.

14. Про порядок вирішення окремих питань адміністративно-територіального устрою України. Закон України від 28.07.2023 р. № 3285-IX. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3285-20/print>

15. Про статус гірських населених пунктів в Україні. Закон України від 13.12.2005 р. № 56/95-ВР. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/56/95BP#Text>

16. Стратегія сталого розвитку України на період до 2030 року. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://ips.ligazakon.net/document/JH6YF00A>

17. Концепція сталого розвитку населених пунктів. Схвалена Постановою Верховної Ради України від 24 грудня 1999 р. № 1359-XIV. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1359-xiv>

18. Стратегія розвитку Івано-Франківської області на 2021-2027 роки. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.if.gov.ua/strategiya-rozvitku-ivano-frankivskoyi-oblasti>

19. Посібник з Карпатської конвенції / пер. з англ. Павелко М. В. – Шентендр: Регіональний Екологічний Центр Центральної та Східної Європи, 2007. – 198 с.

References

1. Manual on issues of spatial planning for authorized bodies of urban planning and architecture of united territorial communities. Available at: <https://decentralization.ua/uploads/library/file/347/1.pdf>
2. Gabrel M.M. (2004). Spatial organization of urban planning systems. Kyiv: Publishing house A.S.S., 400.
3. Kurchyn O.G. Spatial planning as the main direction of interaction between local governments and urban planning entities in the context of decentralization. Available at: http://pjv.nuoua.od.ua/v1-5_2018/part_1/3.pdf

4. Tretyak A.M. (2021). Territorial and spatial planning: basic principles of theory, methodology, practice: monograph. Bila Tserkva: "TOV "Bilotserkivdruk", 142.
 5. Bogolyubov V.M. et al. (2018). Sustainable Development Strategy: Textbook. Kyiv: VC NUBIPU, 446.
 6. Lelechenko A.P. The phenomenon of the concept of "sustainable development". Available at: <http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=1649>
 7. Zhyrak R. M. (2021). Features of the spatial structure of mountain settlements of the recreational profile of the Ukrainian Carpathians: urban ecological aspect. *Urban planning and territorial planning*, 78, 224-235.
 8. Golubets M.A. (2007) Conceptual principles of sustainable development of a mountain region. Publishing house "Polly", 288.
 9. Kucheryavyy V.P. Landscape planning in the conditions of mountain settlements of the Ukrainian Carpathians and the Austrian Alps. Available at: https://nv.nltu.edu.ua/Archive/2011/21_16/10_Kucz.pdf
 10. Petruk S.L. Small urban settlements of Ukraine: analysis of the current socio-economic state and development problems. Available at: https://ukrgeojournal.org.ua/sites/default/files/UGJ-2011-4-50_1.pdf
 11. Zhyrak R.M. (2022). The phenomenon of sustainability as a component of urban ecosystem development. *Modern problems of architecture and urban planning: Scientific and technical collection*, 64, 179-194.
 12. Zhyrak R.M. (2023). Prerequisites for studying the phenomenon of sustainability in the spatial organization of small urban settlements of recreational profile in Ivano-Frankivsk region. *Věda a perspektivy*, 8(27), 380-393.
 13. Kosmij M. M. (2020). Nonmaterial factors in spatial organization and development of cities. *Contemporary problems of architecture and urban planning*, 56, 218-233.
 14. On the procedure for resolving certain issues of the administrative-territorial structure of Ukraine. Law of Ukraine. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3285-20/print>
 15. On the status of mountain settlements in Ukraine. Law of Ukraine. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/56/95BP#Text>
 16. Sustainable Development Strategy of Ukraine for the period until 2030. Available at: <https://ips.ligazakon.net/document/JH6YF00A>
 17. The concept of sustainable development of settlements. Available at: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1359-xiv>
 18. Development Strategy of Ivano-Frankivsk Region for 2021-2027. Available at: <https://www.if.gov.ua/strategiya-rozvitku-ivano-frankivskoyi-oblasti>
 19. Handbook on the Carpathian Convention (2007). Szentendre: Regional Ecological Center of Central and Eastern Europe, 198.
- Рецензент:** д-р архіт., проф., М.М. Косьмій, ЗВО «Університет Короля Данила», Україна.
- Автор:** ЖИРАК Руслан Михайлович
старший викладач кафедри архітектури та будівництва
ЗВО «Університет Короля Данила»
E-mail – zhyrak@ukr.net
ID ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-3051-5457>

THE ROLE OF URBAN SCULPTURE IN FORMING THE MEANING OF IDENTITY IN MODERN URBAN PLANNING

R. Zhyrak

Higher Educational Institution «King Danylo University», Ukraine

The settlements of the Ukrainian Carpathians play an important role in preserving the natural and cultural resources of the region, however, due to the growing popularity of the Carpathians as a tourist destination, they are increasingly facing a number of challenges related to environmental degradation, excessive anthropogenic load, ecosystem fragmentation, and lack of effective infrastructure.

Environmental factors and urban-ecological interactions significantly affect the spatial development of both individual settlements and territorial communities or entire regions. In modern conditions, the need to integrate environmental aspects into urban planning documentation has matured, in order to ensure sustainable development of territories, improve the ecological situation and ensure optimal viability of settlements.

It is precisely the understanding of the mechanism of urban-ecological interactions, the simplest example of which is the interaction of natural and anthropogenic systems, in our opinion, will allow us to solve the problem of spatial planning of urban ecosystems, rational use of nature, ensuring ecological safety and balance.

One of the main urban-ecological tasks can be considered the study of the interaction of the urbanized and natural environment, which are of decisive importance and affect the quality of life of the population in specific urban-planning conditions, that is, they form a system – urban-social ecosystem.

The correct spatial-functional approach allows for the best preservation of natural resources, prevention of ecosystem fragmentation, and limitation of human impact on environmentally sensitive areas.

Spatial planning is an extremely important tool for the preservation and development of mountain regions, taking into account specific physical, geographical and ecological conditions - altitude, relief, climate. The use of spatial plans can lead to a more rational use and organization of land, natural and cultural resources, the implementation of

an ecosystem approach to biodiversity conservation, as well as the creation of a more effective planning system for mountain settlements.

An ecological approach to the spatial organization of settlements in the Carpathian region is the basis for the development of scientifically based recommendations for their urban development, preservation of ecological and cultural uniqueness and improvement of the quality of life of the local population.

Keywords: *ecological approach, spatial organization, space, settlements, recreation, sustainable development, Carpathians*